

Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at <http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content>.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

INEDITED CHAPTERS OF JEHUDAH HADASSI'S
"ESHKOL HAKKOFER."

THE editors of the *Eshkol Hakkofer* (Goslow, 1835) entirely omitted the chapters (Alph. 98 partly, 99, and 100 partly) directed against Christianity. The detailed table of contents by Kaleb Afendopolo, heading the book, also fails to mention the chapters in question, and says instead, with significant brevity (p. 30), אֵלֶּפָּה בִּיתָא צ"ט וק' נחבטל לומר. The Vienna manuscript of the *Eshkol Hakkofer* offers a possibility of supplementing the deficiency in this important work; and the passages fully deserve to be published. They are an interesting specimen of controversial literature, and fittingly complement analogous passages in Qirqisânî's *Sketch of the Jewish Sects*, recently edited by Dr. Harkavy¹. I content myself with reproducing here the text according to the Vienna manuscript, adding only a few explanations and indications of sources.

The editors of the *Eshkol Hakkofer* commenced their omissions already at the second half of the 98th alphabet, which contains the commencement of the controversy against Christianity. (See my note, *Monatsschrift*, 40. Jhrg., p. 123, where ן must be corrected into כ). That which in the edited copy now forms the conclusion of the 98th alphabet, is in reality the conclusion of the 100th. The second half of the 98th alphabet runs as follows (Vienna MS. 64 a):

¹ See JEWISH QUARTERLY REVIEW, VII, 704.

וכן עושים עד היום הזה¹ זמנך •

כִּפְרָנוֹת דַּת זָדִים הַנּוֹצְרִים אֲשֶׁר חִבְרוּ כִסַּא הוֹוֹת² עִם אֱלֹהִים יִתְעַלּוּ תוֹשִׁבְחוֹתָיו וְתַהֲלוֹתָיו שֶׁהוּא ה' אֶחָד • וְאָמְרוּ כִי הוּא אֵב וּבֶן וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְהָאֵב הוּא כּוֹלֵל עֵיקַר הָאֱלֹהוֹת וְדִבְרוּ הוּא הֵבֶן וְלִבֶּשׁ בֶּשֶׂר כַּדָּרֶךְ בְּנֵי הָאָדָם וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ הִיא חִכְמָתוֹ וְנִבְאוֹת נְבִיאָיו וְהוֹשׁוּוּ שְׁלִשְׁתָּם וְהֵם כַּאֲזָד • וְכֹזֵה תַעֲוֵי הַזֹּדִים כִּי דִבְרוּ וְגִזְרֹתוֹ לִבֶּשׁ בֶּשֶׂר וְנִהְיָה רַמָּה וְתוֹלַעָה אֶפֶס וְנִכְחָד • וְחִבְרוּ בִּיחֻד אֱלֹהֵינוּ דְּבָרִים אֶפֶסִים יַחַד • זְלַעְפָּה אַחֲזַחְנִי מוֹרְשֵׁים עֲזֹבֵי תוֹרַתְךָ.

יְעֲצוּ תוֹעָה וְכִפְרָנוֹת וְכִסְלוֹת כִּי אֱלֹהֵי מִרְחָם יֵצֵא וְכִיּוֹנֵק נִהְיָה • וְכַאֲדָם בְּעוֹלָם הַלֶּךְ וְנִהְרַג וְעוֹד קָם וְחַיָּה • וְאוֹלָם כְּדִבְרֵיהֶם לִישׁוּעַ בֶּן פְּנִירִיא³ כֵּן נִהְיָה • אֲבָל לְכַבּוֹד הַבוֹרָא יִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ הַהוּיָה וְיִהְיָה וְהִיא • אֵין עֲלוּי כְּאֵלָה כְּכַתּוּב חֲלִילָה לְאֵל מִרְשַׁע וְשָׂדֵי מַעוֹל⁴ וְכַתּוּב אֵין כְּאֵל יִשׁוּרוּן רֹכֵב שָׁמַיִם וְגו'⁵ וְכַתּוּב אֵין קֹדֶשׁ כֹּה' כִּי אֵין בְּלַתְךָ⁶.

מִזְעַנּוּ וְבִדְרוּ מִלְבָּם הַשְׁלוּחִים חֲכָמִיךְ • וְהִטְעוּ לַעֲמֻמִּיךְ • וְהִפְכוּ דְבַרֵי אֱלֹהִים חַיִּים מִתּוֹרַתְךָ • וּמִסְרוּ לָהֶם נֶאֱמַר ה' לְאֲדָנִי לְאֲדָנִי⁷ כִּי גַם אוֹי לָהֶם בְּשׁוּרֵי מַהֶם בְּשָׂרֵי מַהֶם⁸ לְחֹזֵק כִּי הָאֱלֹהִים לִבֶּשׁ בֶּשֶׂר • אוֹי לְמַחְפָּאִים עַל ה' שְׁמִיץ שְׁלֵא כְּתוֹרַתְךָ • וְשָׁנוּ מֵלֵת וּיִשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּפְּטָה עַל רֹאשׁ הַמִּפְּטָה⁹ לְהַעֲמִיד חוֹק הַצְּלוּב הוּי הוֹפְכִים מִשְׁפֵּט לְלַעֲנָה¹⁰ שְׁלֵא כְּמִשְׁפֵּטִיךְ • וְרַבִּים הִפְכוּ כְּאֵלָה וּמִסְרוּם לָהֶם רֹעִיךְ¹¹ • כַּאֲשֶׁר חִפְכוּ מֵלוֹת הַתּוֹרָה וְאָמְרוּ אֵל תִּקְרֵי אוֹתָם אֵלָה אֲתָם¹² אֵל תִּקְרֵי הַדֵּר אֵלָה הַדֵּר בְּאֵילָנוֹ¹³ אֵל תִּקְרֵי אֲמוֹן אֵלָה

¹ So far the edition, p. 42 a, line 20.

² Ps. xciv. 20.

³ See JEWISH QUARTERLY REVIEW, V, 143.

⁴ Job xxxiv. 10.

⁵ Deut. xxxiii. 20.

⁶ 1 Sam. ii. 2.

⁷ Ps. cx. 1. Comp. Ev. Matt. xxvi. 63; Acta Apostolorum, ii. 34.

⁸ Hosea ix. 12. The Christian interpretation of the verse mentioned here read בְּשָׂרֵי מַהֶם "my flesh," and saw in it an allusion to the incarnation of the deity.

⁹ Gen. xlvii. 31. The Septuagint reads הַמִּפְּטָה instead of הַמִּפְּטָה, and the Christian apologists had early based the worship of the cross on this reading, according to which Jacob inclines himself before the cross-shaped staff. Compare Siegfried, *Festrede zur akademischen Preisvertheilung*, am 15 Juni, 1895, Jena, p. 13 sq.

¹⁰ Amos v. 7.

¹¹ Hadassi explains here, that the exegetical method of the Christian commentators, as shown by the passages he cites, is on a par with the exegetical methods of the teachers of tradition ("thy Shepherds"), who, by means of the formula אֵל תִּקְרֵי אֵלָה, interpret words of the text according to a reading different from the Masoretic.

¹² Bab. Talm., Rosch Haschana, 24 a.

¹³ Sukka, 35 b.

אומן¹ ורבים כאלה בתורה שבעל פה אשר חקקו עליך כדי להעמיד דת על נקהליך • חציים תקנו את דתך וחציים כת גלותך • הוי החוקקים חקקי און ומכתבים עמל כתבו² ונתנו לך ולעממך • חקים לא טובים³ הדריכום מאז ועד הנה לעיניך • וטח מראות עיניהם מהשכיל לבותם⁴ לאמר הלא שקר בימיננו⁵ אשר לא צוה ה' אלהיך.

◦ חֲבְרוּ ונצמדו גם בני אלצפתי⁶ עם הנוצרים בדבריהם • באמרם כי אין לה' ספורים⁷ מענהו⁸ הארבע אשורים באמריהם • ידיעתו ויכלתו ומציאותו וחיותו⁹ אינם מצואים לו לנפשו כי אם בחדש כמוך.

◦ זאת הכת כלל דבריהם מושחתים מדעות • כי כל המתחדש ומתחלף ומשתנה יש לו מקראות וחילופים ואם שנים או שלשה יהיה בהם חלוף עצות וחפץ הרעת פעם בן פעם בן לנמות ולהשעות • ותוכן ומדה ותקון אחר לא יעשה בקניינים וברכושים בלי לתעות ולהתעות • והלא כתוב וכמצביא עביד בחיל שמיא ודארי ארעא ולא איתי די ימחא בידיה ויאמר ליה מה עברת¹⁰ בעולמך.

◦ וכן אלמתוסיים¹¹ כמותם אמרו על חלוף השנן • משום כי יש בהם מי שיאמר

¹ Genesis Rabba, ch. i.   ² Isa. x. 1.   ³ Ezek. xx. 25.

⁴ Isa. xlv. 18.

⁵ Isa. xlv. 20.

⁶ Alsifatija. The followers of the doctrine of the divine attributes. Hadassi follows here the Karaite philosopher of religion, Joseph Al-Basir, who connects this doctrine of the attributes with the Christian doctrine of the persons in the deity. See P. F. Frankl, *Ein mutazilitischer Kalām aus dem 10 Jahrhundert* (Vienna, 1872). Comp. Kaufmann, *Geschichte der Attributenlehre*, p. 37.

⁷ ספורים (= Arab. *awṣāḥ*, *ṣafāḥ*), attributes. See Frankl, l. c., p. 54, line 3: *ṣafāḥ* הוא ספור.

⁸ מענהו. An Arabism for ענינו (contents), frequently used by Hadassi.

⁹ About the four essential attributes, see especially, *Maimuni*, *More Nebuchim*, I, c. 53, 56.

¹⁰ Dan. iv. 32.

¹¹ This passage is particularly difficult; so are the following sections that belong to it, and the abbreviations at the end of section ה. At all events אלמתוסיים must be read instead of אלמחוסים, as Dr. Schreiner of Berlin rightly conjectured, the Magii, the followers of the Zend religion; and השנן is only a false punctuation of the word which is corrupted from הששן. הששן is the devil, the Angramainyus (Ahriman) of the Magii. Hadassi himself speaks at the end of the 95th alphabet (p. 40 b, l. 10 from below) of בני דה אלמחוסים and their ששן. In Albasir's *Muhtawi* there is a chapter which deals with Christians and Sifatites, as also of Manichees and the followers of the Gnostic Bardesani; it contains also a chapter about the Magii, commencing with the words

כי הוא קדמון ואין הוא קדמון אלא בחדוש השנן • והשנן הם מעשים אשר לא יוכל עליהם זולת אלהיך.

דַּיָּא דַּעַת שֵׁנוֹן הַקְּדֻמוֹן לֹא הַחֲדָשׁ אֲשֶׁר הִסְכִּימוּ דַּבֵּר רַע בְּאֱלֹהֵי הַצְּבֹאוֹת • וְכֵן מִי שִׁקִּיִּים בְּהֵם עִבְשׁוֹת עַל אֱלֹהֵינוּ יִתְּשׁ עוֹשֵׂה נֹרְאוֹת • מְלִיצָתוֹ עַפְּ"תָה לַפְּ"תוֹל מַעַ"ה ת"ע עַל אֱלֹהֶיךָ.

דְּרֶךְ הַלֹּךְ שֶׁמֶשׁ יֵרַח וְכוּכְבִּים אֲמַנֵּם הַיּוֹצֵר יִצְרֵם • וּמִי שִׂיאֲמַר אַחַר שֶׁבְּרָאֵם הַבּוֹרָא הַשֵּׁיב עֲלֵיהֶם הַעֲצָה וְהִיכֹלֶת לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָם כְּרִצּוֹנָם בְּכָל יִצְרוֹם • בְּכָל מִקְרָאוֹת וְתוֹלְדוֹת אֲרַצְךָ.

גַּם כֵּךְ עוֹשִׂים וּמַחֲזִיקִים וּמוֹרִים וּמַעֲמִידִים זֶה הַדָּת עַד הַיּוֹם הַזֶּה • חוּחַ עֲלֵה בִיד שְׂכוֹר' וְתַעֲהָ וְהַתַּעֲהָ מִדְּבָרֵי כָל נְבִיא וְחוּזָה • כִּי אֵין רְאִיָּה כּוֹן נֹכַרְתַּ בַּתּוֹרָה אִו טַעַם וְדַעַת וְחִכְמָה וְיִוֶּשֶׁר כּוֹה • כִּי אֱלוֹ נִתְקִיִּים כִּי הֵם הַיּוֹעֲצִים וְיִכּוֹלִים עִם בּוֹרָאךָ.

בְּיִרוֹרוֹ כִּי אִם הֵם הַבּוֹרָאִים כְּאֱלֹהֶיךָ • לֹא הִיָּה מַחֲיִיב לָהֶם הָעֲבֹדָה אֱלֹא כִּי הֵם בְּרֹאִים וְאֵין לָהֶם יִכּוֹלֶת כִּיכּוֹלֶת הַבּוֹרָא כִּי הֵם מֵאִפְסֵם נִמְצְאִים לַפְּנֵיךָ • וְדַבְּרֵיהֶם הִבֵּל בַּחֲכַמַת לְבַבְךָ • וְכֵן מִי שִׂיאֲמַר כִּי בְּרָא בְּרֹאֵי מִלֵּאךְ עוֹשֶׁךָ.

אֱלֵי מִלֵּאךְ בְּרֹאֵי צוֹרָה אַחַת בְּעוֹלָם הַשֵּׁיב אֵלָיו הַעֲצָה וְהַמְּשַׁלָּה • אִף אֲשֶׁר אֹמְרִים הַנּוֹצְרִים וְהוּא יִשׁוּעַ בֶּן פְּנִדִירָא שֶׁהוּא מְבַנֵּי אֲדָם וְיַחֲבֹרוּהוּ לְעַבְדָּהוּ תַעֲוֹתָם גְּדוֹלָה • שְׁעוֹשִׂים שְׁלוֹשַׁת רְשׁוּיֹת עִם אֱלֹהֶיךָ.

The 99th alphabet runs as follows:

אֲכֵן בְּשֵׁתָם עוֹד שֶׁמְקִיִּימִים וּמְגִלִּים צוֹרוֹת וּפְסִילִים אֱלֹהִים אַחֲרִים וּמַחֲבָרִים עִם יוֹצֵר הַכֵּל • וְאֵין רְאִוִי כִּי כָל חֲדָשׁ אֵינוֹ מַחֲדָשׁ צוֹרוֹת עִם הַרְוֹת הִי מִיִּצְוִרֵי כָל • בְּעוֹלָמְךָ.

בְּזוֹ עוֹד גַּם כָּל חֲדָשׁ יֵשׁ לֹו מִקְרָאוֹת² מְכָל • וְיֵשׁ לֹו רְאִישִׁית וְאַחֲרִית קֶץ וְתַכְלָה כְּתוֹלְדוֹת וְיִצִּירוֹת הַכֵּל • וְכַבֵּר כְּתוּב הִנֵּה לֹא יִנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל³ וְכְתוּב אַתָּה הוּא ה' לְבָרְךָ⁴.

גַּם⁵ דַּת יִשְׁמַעְאֵלִים מִיַּיְחִידִים לְאֵל רֵם • וְאֹמְרִים כִּי שְׁלִיַח הָאֵל נְבִיאִים •

The observation about the Muhtawi I also owe to Dr. Schreiner. He may perhaps succeed in elucidating the other difficulties of the whole passage.

¹ Prov. xxvi. 9.

² מקרא = מִקְרָא, accident. Comp. previous alphabet, end of section 7.

³ Ps. cxxi. 4.

⁴ Neh. ix. 6.

⁵ The controversy against Islam commences here, turned chiefly

ומחברים אותו שליח שני עם משה בן עמרם • ושליח שלישי ישוע מודים
 בזה הישמעאלים אך אומרים אינו אלוה אלא נביאם יושב בימינו של אלוה
 וישוע בשמאלו ולפניו משה רועה נביא אלהיך.
 דמותות וצורות וכל צלמים אסר להם להשתחוות וכל זנות ועבירה ואכילת
 ארנבת וגמל ושרצים התיר • ומועדים בראיית לבנה הכתיר¹ • וחקים לא
 טובים החביר • לדעת עממיך.
 הוא נועץ בושח וכלמה לביתו • באמרו אני נביא ותורה עמי וחלף תורת
 ה' ושלחו נאמן ביתו² • כתוב יראת ה' טהורה עומדת לעד³ וכתוב ודבר
 אלהינו יקום⁴ לעולמך.
 הם⁵ לא להוון דבקין דנא עם דנא • ומתערבין בזרע אנשא⁶ בני ישמעאל
 ואדום בדינא • לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו⁷ לפניך.
 זוממים ויוזמים ושמחים יחד ועל שלחן אחד כזב ידברו⁸ • יתאמרו כי יש לנו
 שלוחים ותורות חדשות יבררו • הם הם המתקדשים והמטהרים אל הגנות
 אחר אחד בתוך אוכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו יסופו נאם
 ה'⁹ אלהיך.

against the assumption, that God had changed through Muhammed the law formerly given to Israel (Abrogation).

¹ This passage is meant by Steinschneider, *Polemische und apologetische Litteratur*, p. 308.

² Moses (Num. xii. 7).

³ Ps. xix. 10.

⁴ Isa. xl. 8.

⁵ In this passage and the following the controversy is directed at the same time against Islam and Christianity.

⁶ Dan. ii. 42.

⁷ Ps. lxxxii. 5.

⁸ Dan. xi. 27.

⁹ Isaiah lxvi. 17. Hadassi sees in this verse an allusion to Christians and Muhammedans, as does also the anonymous author from whose work a rather lengthy fragment is given by Pinsker (*Likkute Kadmonijoth*, II, 95-97), including the following explanation: הם שיאכרו (י) קרוש פיוני ממי הזומאה והמטהרים הם עם מחומש אשר דתם לטהר ה' פעמים יריהם המתקדשים הם שיאכרו (י) קרוש פיוני ממי הזומאה והמטהרים הם עם מחומש אשר דתם לטהר ה' פעמים יריהם. Thus the word המתקדשים is taken to allude to the sanctity of baptism, and המטהרים to the five daily purifications of the Muhammedans. Respecting this, see Steinschneider, *Polemische und apologetische Litteratur*, p. 330, note 45. Steinschneider incorrectly takes the words קרוש פיוני ממי הזומאה שיאכרו to refer to "Christian saints." The words mean rather that the Christians say: *N.N.* (whosoever is baptized) becomes holy by the water of baptism. Steinschneider refers also to this section of Hadassi's *Eshkol Hakkofer*, but quotes incorrectly 101 instead of 99 (also p. 308, l. 22). He also says incorrectly that Hadassi takes the two expressions (המתקדשים והמטהרים) to refer to the Ishmaelites. But the context shows that he also means Christians and Muhammedans.

דברינו אחינו שכנגדנו¹ מודים לישוע הנצרי בעשותו האותות ואומרים אמת בקוסמנות שם המפורש היה עושה האותות • וכפי תורתם היה ממרה מהם וע"כ הרגוהו בבית שני מקדשך.

טוענים בעדו הכתוב אומר ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו² • ולכן הרגוהו כי כן מנהגם למי אשר ימחה בידם ויחליף מאמר אשר דברו ומללו • בעבור דתם הן למות הן לשרושי הן לענוש נכסין ולאסורין³ עד יום זה זמנך.

יודעי תורה בני המקרא אומרים⁴ • כי ישוע איש מתוקן וחכם וצדיק בדבריו מתחלה היה לפני ישרים • ומדרך צדוקים וביתוסים היה בלבו לנמרים • ואסר גם הגירוש מאשה כמו שאסרו צדוקין⁵.

כתרוהו בני בי רב על כי היה מחליף דבריהם והרגוהו והלך לו • כאשר הרגו כמה צדוקים מוכחים על דבריהם בשמתא ובנדוי ונהרגו בתוכחת פילולו • ובקשו להרוג גם לענן נשיא ישראל ראש הגולה נ"ע בגורלו • יען שחלף וחלק בדבריהם ברוב יראתו ושכלו • ולא נתנו אלהים בידי רשעי ישראל ויעיד⁶.

כלל אחרית כל אלה בימי אליני המלכה ובנה קושטנדינו המלך המצורע • עמד אבא שאול הוא פוּלוּש הצייד ורבי שמעון הוא פִּיטרוּש הנודע • הם שופטים לעממך⁷.

¹ These are the Rabbanites, who admit that Jesus had done miracles by means of the name of God. See Qirqisāni (ed. Harkavy), p. 305, line 5.

² Dan. xi. 14.

³ Ezra vii. 26. Qirqisāni (ibid., line 5) mentions the opinion of Benjamin Nehawendi, according to which Dan. xi. 14 (ובני פריצי עמך) refers to five pseudo-prophets, including Jesus. See also the commentary of Saadya (the younger) to Daniel, l. c., and Maimūni, *Iggereth Tēman*, p. 19 (ed. Holub); קובץ, II, 5 a.

⁴ See Qirqisāni, ib., line 9: ישוע כאן רגליא ואמא קום מן אלקראין פאנהם יועמון אן ישוע כאן רגליא ונירהמא צאלחא ואנמא כאן סבילה סביל צרוק וען ונירהמא.

⁵ Qirqisāni, in the short chapter on the Sadducees (p. 304), mentions that Christians prohibited divorce altogether.

⁶ This is the exposition of that which is to be read in Qirqisāni as the continuation of the passage quoted: קר קצרה אלרבאנין חתי קהליה כמא קר • שלבו איצא קהל ען פלם יתהיא וְלֹךְ להם.

⁷ See Qirqisāni, 306, 24 sqq. and 307 sqq. from David Ammuqammas. Hadassi has combined both passages in such a manner as to produce the curious anachronism, as if the apostles Peter and Paul had lived at the time of Helena, Constantine's mother. The designation "the leper" is also from Qirqisāni (קסשפין אלברץ).

לְאַרְבַּעַה גְּלוֹיוֹנוֹת הַנִּקְרָאִים בְּשׁוֹנֵם הַפְּחוּתָה אוֹנְעֵלִיָּא¹ . גְּלוֹן מְתִיאֹשׁ הִיָּה
 אִיפְרָכֹשׁ בְּעַמְמִיךְ . מְרָקֹשׁ הִיָּה צִיִּיד הַדְּגִים דִּיִּיג בְּבִרְכָּה שֶׁל טַבְרִיא .
 וְלֹקָאֵשׁ הִיָּה רֹפֵא תְלַמִּיד פּוֹלוֹשׁ וְיוֹחֲנָן הַרְבִּיעִי עִמָּהֶם בְּתַרְמִיָּיה . הֵם
 הֵם חַמְמִיךְ² .

בְּזוֹרִים אֵלֶּה וְכֹל חַבְרִיהֶם וְתַלְמִידֵיהֶם וְמוֹעִידִים עַל יֵשׁוּ שֶׁהוּא אֱלֹהֵ . שְׁלוֹשָׁה
 אִיקוֹיֹנִין³ הֵם אַב וּבֵן וְרוּחַ טוֹמָאָה הֵם עוֹד אַחַד אֱלֹהֵ . וְאוֹמְרִים הוּא
 הַמְּשִׁיחַ שֶׁאֵמְרוּ נְבִיאִיךְ .

בְּזָמַיִם שִׁישׁוּ בֵן אֱלֹהֵ וְכַתְּבוּ אַרְבַּעַת אוֹנְעֵלִיָּא וְשִׁמּוּ חֲקִים וְקִבְעוּ דַת בְּאֵמְרָם
 לְעַמְמִיךְ . מִי יִקִּיִּים אֶת יֵשׁוּ לְבֵן אֱלֹהֵ וַיִּנְצַל מִנְּקַמַת עוֹלָמְךְ . נֶאֱמַר עוֹד
 סוּדוֹת וּמְשַׁפְּטִים נִתְּן לָנוּ יֵשׁוּ הַמְּשִׁיחַ . וְהֵם הֵם הַכְּתוּבִים בְּעוֹנוֹת⁴
 גְּלוֹיוֹנוֹתֵיהֶם⁵ וּבַסְּפָרִים אַחֲרֵיהֶם הָאֵמֶת לְהַשְׁכִּיחַ . וְלִבְבוֹת לְהַדְרִיחַ . וְחַרְרֵי אֶל
 וְחַכְמֵי תוֹרָתוֹ לְהַכְפִּיף וְלְהַכְחִישׁ וְלְהַשִּׁיחַ . וְקִבְעוּ וְנִתְּנוּ חֲקִים לֹא טוֹבִים אֲשֶׁר
 לֹא בְּתוֹרַת אֱלֹהִיךְ .

¹ This is the transcription of *Eὐαγγέλια*.

² These data are certainly also taken from Qirqisānī, but the MS. from which Harkavy edited is defective. According to it Matthew was an ἰσθαρχος (or ἰσπαρχος), Mark a fisher from the lake of Tiberias, Luke a physician (see Epistle to the Colossians iv. 14), and pupil of Paul; nothing is said about John.

³ אִיקוֹיֹנִין, as designation of the three persons assumed by Christianity in the doctrine of the Trinity, occurs also later in section 7. Hadassi understands by it the expression אִיקוֹיֹנִין = *εἰκών, εἰκόμιον*, image, a word frequently occurring in the Midrashic literature. (See Levy, *Wörterbuch*, I, 70.) According to Frankl, l.c., p. 28, Joseph Albasir, Hadassi's authority, designates the three persons of the Trinity as *εἰκόνας*. In Albasir's Hebrew text, communicated by Frankl, p. 52, we read רַבֵּי הָעֲרִילִים פִּי אֱלֹהִים. It is this word which Frankl transcribes as *εἰκόνας*. But we may assume almost with certainty that the original Arabic text had אֱלֹהִיִּים, i.e. the well-known and customary Arabic designation of the Trinity (taken from the Syriac); in the singular אֱלֹהִיִּים. The translator of Joseph Albasir's Arabic work, who knew Greek, read אֱלֹהִיִּים, and took it perhaps as *εἰκόνας*. This was also done by Hadassi, whose אִיקוֹיֹנִין is verbally still more like אֱלֹהִיִּים, having been mistaken for א, and ס interchanged with ן. My conjecture, that Albasir had written אֱלֹהִיִּים, is confirmed by Qirqisānī, who (p. 305, l. 21) says in so many words: וְדַלְךְ אֱלֹהִים יוֹעֲמָן אֶן אֲלִבְאֵרִי זֹהָר וְאִחַר הָאֵלֹהִים . אֱלֹהִיִּים ; and then further (line 22 f.): אֱלֹהִיִּים קְנוֹמָאן קְנוֹמָאן פּוֹלְדִךְ צֶאָר . הָאֵלֹהִים אֱלֹהִיִּים. Comp. ib., 306, 8.

⁴ In margin, ג'ל צ"ל באנוח מלשון אן וחזפים שכן נק' אן גליון.

⁵ Plural of גליון of Evangelium. The glossator interprets the writing גליון אן from אן, 1 Sam. xv. 23.

סָרְרוּ וְאָמְרוּ בּוֹ כִּי בְצוּם וּתְפִלָּה אֵין אֲנַחְנוּ חַיִּיבִים אֲבָל הֵם שְׁפָלוֹת רוּחַ וְקִדְרוּת¹. וְהִתִּירוּ כָּל דְּבַר אֲסוּר מִן הִתּוֹשׁ וְעַד פִּיל² מְעַנְהוּ מִרְמֵשׁ וְעַד עוֹף וּבַחֲמָה וְחַיָּה גְדוֹלָה וְחוֹלְלוֹת אֲסוּרָה וּסְבָאוֹת שְׂכָרוֹת • וְכָל זְנוֹת וְנִיאוּף בְּאַרְצָךְ.

עֲתִים וּמוֹעֵדִים קִבְעוּ לָהֶם שְׁלֵא כְתוּרַת ה' • אֶף בְּנֵינִי עֵתִיד שְׂרָאָה יִחְזָקָאֵל ע"ה שְׁמוּהוּ עֵבֶר שֶׁהוּא הַבַּיִת הַשְּׁנִי שֶׁנִּבְנָה בְּבִנְיָנִי³. • וְכָל אוֹתוֹתַי הַעֲתִידוֹת שְׁמוּ לָהֶם חֲכָמוֹת וּמוֹעֵנִים בְּפִירוּשֵׁיהֶם וּמְלִיצוֹתֵיהֶם לֹא בְּבִיאוֹר חֲפֵץ ה' • זֶה דַּתָּם וּמִנְהַגָּם לְעֵינֶיךָ.

פְּסִלִּים וְכָל צוּרוֹת הִתִּירוּ לְהַעֲבֹד • בְּאִמְרָם כִּי זֶה יוֹעֲבֹד (?) • וַיִּמּוֹת הַמְּקוֹדְשִׁים חֲלָפוּ מִזְמַנָּם בְּלִי לְהַתְּכַבֵּד • וּמִצּוֹת בְּרִית הַמִּילָה וּמִצּוֹת שֶׁבַת הַשְּׁבִיתוֹת וְחִדְשׁוּ יוֹם רֵאשׁוֹן שְׂאִינוּ מְקוֹדֵשׁ וּמְכֻבָּד מִמְּכַבֵּד • וְתַמּוֹר מִצּוֹת הַמִּילָה קִבְעוּ מִיָּם וּשְׁמֹן וְשִׁחַק עֵפֶר פִּגְרֵי קֶדְשֶׁיךָ⁴ • פָּחוֹת וּפְנוֹת עִם שְׂרֵי אֶרֶץ כְּשָׂדִים וְשֹׂאֵר שְׂרֵי וְאַלְפוֹי רֹמְנִיָּאָה⁵ • אֲלוֹפִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר הֵם הֵם הַקְּרוּאִים אֵיִפְסָרִישׁ נִתְקַבְּצוּ בְּמִדְיַת נִצְיָאָה⁶ • עִיר גְּדוֹלָה בְּבִנְיָנֶיךָ.

צוּוּ וְקִבְעוּ חוֹק וְחֻקְרוּ וּדְרָשׁוּ וּשְׁמוּ מִשְׁפָּטִים מִן אוֹנוּעֲלִיָּא אֲשֶׁר לֹא צוּוּ רֵאשׁוֹנִים כְּמוֹתָם לְכַבֵּד וּלְנִשְׂאָה בִּזְמַן קוּשְׁטַנְדִּינוּשׁ הַמֶּלֶךְ הַמְצוֹרֵעַ⁷ בֶּן אֱלִינִי הַמְּלַכָּה בְּגוֹלוֹתְךָ • צְלוּב⁸ נִרְאָה בּוֹמְנוּ אֶל פִּינְדֶּקִּיָּה כְּאִשֶׁר הֵם נוֹאֲמִים • וְאֵין בְּדַבְרֵיהֶם כִּי אִם אֶחָד רִשַׁע מְלַשִּׁין כִּפְרָן בַּה' נִמְצָא אוֹ בִּישְׂרָאֵל וְכַדִּי לְהִרְעוֹ אוֹ לְזַרְעוֹ יַעֲקֹב הַתְּמִימִים תִּקַּן עֵץ מְרֻבָּע כְּרֻבָּע הָאָדָם וְטַמְנוּ בְּאַרְץ וְאִמְרוּ לְגוֹיִם תַּחֲפְרוּ בּוֹ הַמְּקוֹם וְתַמְצָאוּ דְבַר שְׁבוּ נְצַלְבֵי יֵשׁוּ בֶן אֱלוֹהִים וְהוּא דְמוּתוֹ וְקִדּוּשׁוֹ הוּא לְכָל מֵאֲמִינֵי יֵשׁוּ וְלְכָל הַקְּמִים • וְזוֹ קוּשְׁטַנְדִּינוּשׁ קִבְּלֵ דְבָרֵי הַמְּלַשִּׁין הַכִּפְרָן הַהוּא וְהַחֻזִּיק וְהַתְּחִיל לְהֵאֱמִין בְּצְלוּב וּלְאֵמַת לְדַעַת אַחֲרֵיהֶם • וּבְנָה בִּזְוֵה בְּמוֹת לְבַעֲלִים וּלְצַלְמִים • אֱלֹהִים הֵם אֲשֶׁר הַעֲמִידוּ וְחוֹקוּ וְקִבְעוּ דַת לְעַמְמֶיךָ בְּעִדּוֹת וְהוֹרָאת הַחֲכָמֶיךָ.

¹ See Qirgisāni, 305, 17 • והם יזעמון אן • הוא אלצום ואלצולה אלוי יסתעמלונה ליס הו פרצא ואגבא ואנמא הו השוע.

² Qirgisāni, ib., line 18: וחס יחרם שיא מן אלמאכול בתה בל אשלק גמיע אלחיואן • מן אלבקא אלי אלסיל.

³ Ibid., 306, 1-3.

⁴ Instead of קְדוּשֶׁיךָ, just as רוח הַשְּׂוֹמָאָה (above, section מ) for רוח הקדש.

⁵ The Bishops of Syria and Greece.

⁶ The 318 fathers of the Council of Nicaea, אֵיִפְסָרִישׁ = *oi pátrpes*. See Qirgisāni, 306, 29, 33.

⁷ See above, section כ.

⁸ An interesting version of the discovery of the cross at the time of Constantine, according to which it was a machination of a Jewish apostate.

קָשׁוֹר דָּתָם מִדַּת מִצְרַיִם • כִּי יִשׁוּ מֵהֶם נִתְלַמַּד וְגַרְיִם מִסְפְּרֵיהֶם וּמִכְשַׁפְנוֹתָם
וְלֵהִטִּיחֵם שֶׁל מִצְרַיִם • וְהֵם מִמְצוֹת דַּת אֶלְצָאבִי"ן שְׂאוּמְרִים יֵשׁ מוֹשְׁלִים
רַבִּים בְּעוֹלָמְךָ.¹

רְחוּשִׁים גַּם אֱלֹהֵי כֶךְ כִּי הִקְ"בָה שְׁלוּשָׁה אִיקוּיֵינִי הוּא • וְהֵם חֲתִיכָה אַחַת
וְזֶה סוּר הוּא • וְהוֹדִיעוּ יִשׁוּ לְבִנֵי הָאָדָם וַיִּדְעוּהוּ • כִּי קוֹדֵם לוֹ לֹא הָיָה יִבְל
בְּרַעַת אֲנִשְׁךָ.

שֵׁיִשׁוּ בְנוֹ שֶׁל אֵב נוֹלַד מִמֶּנּוּ וְהוּא אֹר חֲתִיכָה אַחַת מִן אֱלֹהִים וּבַעֲבוּר
הַצְּלַתְנוּ יִרַד מִן הַשָּׁמַיִם וְנִכְנַס כְּאוֹר בְּבִטָּן מְרִים וַיּוֹלַד בְּבֶשֶׁר וְנִתְגַּדַּל
בְּעוֹלָמְךָ.

תְּמוֹר תַּחַתְנוּ וּבַעֲבוּרְנוּ נִצְלַב וּמַת וְנִקְבֵר • וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי קָם כְּשֶׁנֶּעֱקֵד וְנִקְבֵר •
וְעַלָּה לְשָׁמַיִם וַיֵּשֶׁב בִּימֵינִי אֲבִיו אֱלֹהֶיךָ.²

The 100th alphabet runs as follows :

קוף

תְּכִלִּית אֵין לְמַלְאכַת זֶו אֹמְרִים • כִּי הוּא יִבּוֹא לְשֹׁפֵט הָעוֹלָם וְלִחְיִית מַתִּי
הָעוֹלָם כֶּךְ מְבַרְרִים • וְאֵם כֵּן כְּדַבְרֵיהֶם הָאוֹר בְּרֵאוּי הוּא מַה' לְעוֹלָמִים •
וְהִבְרָאוּ אֵינוּ בּוֹרָא וְשׁוֹפֵט נִסְתָּרוֹת בְּעוֹלָמְךָ.

שֶׁבֶל חֵדֶשׁ אֵינוּ בּוֹרָא וְלֹא מַחֲדֵשׁ צוּרוֹת בְּחַיּוֹת • אֵף יֵשׁ לוֹ קֶץ וְתִכְלָה חֲלִישׁוֹת
וְנִבְרָה וּמִיתָה וְחַיּוֹת • וְעַל זֶה נִצְלַב וּמַת וְנִקְבֵר בְּהוֹדַעַת פִּיךָ.

רְאִיָּה עוֹד יוֹתֵר מְדַבְּרֵי אֱלוֹפִיו וְשְׁלוּחָיו • פּוֹלוֹשׁ וּפִיטְרוֹשׁ וְלוֹקָאֵשׁ וּמְרַקָּשׁ

¹ Hadassi commits here a sad blunder. The contents of this section refer to Qirgisānī, who reports (after David Almukammas): פִּאמָא אִלְמַחְדָּתִין מִן פִּלֶאסְפֵּה אִנְצֵאֲרִי פִאנְהָם יִזְעֻמוֹן אֵן פְּרֵאִיץ אִלְחֻרִיָּה אֲנִמָּה רִפְשַׁת אֵלֵי בְנֵי אִסְרָאֵל עַלִי סִכְס וְאֵנְהָם הֵם אֵלֵי אִכְתָּאֲרוּהָ לֵאמָרָה מִשְׁאֵבָהּ לְפִרְאִיץ אֵלֵי אֲבִינִי וְאֵנְמָא כֵּאֵן וְלֶךְ לֵאנְהָם קוֹ אֵלֵּו מוֹרָהֵב אִלְמִצְרִיִן לְמָא כֵּאֵנוּ מְקִימִין מַעְדָּם וְהִי גִנְס מוֹרָהֵב אִלְצֵאֲבִין. The translation of this is : "The newer Christian philosophers assert that the laws of the Thorah had been given to the children of Israel in wrath. They were pleased with the laws, because they were similar to those of the Sabians. This had its origin in the fact that the Israelites had adopted the tenets of the Egyptians, because they lived among them. But the doctrines of the Egyptians are a variety of those of the Sabians." Hadassi misunderstood in this way, as if Jesus had taken his doctrines from the Egyptians, which were based upon those of the Sabians. And this he amalgamates with the notion of the magical knowledge of Jesus, already before mentioned by him and referred to a Talmudic source.

² These last two sections contain an exposition of the Christian dogmas of the redeemer.

ומתיאוש ויואניש הוא יוחנא שהעידו עליו ועל ייחוס אבותיו ואמותיו ואחיו • ואחיותיו וכל משפחתו שהוא מעמך.
 קריאת ארבע הגליונות מודיעות ייחוסו • מתיאוש ספר מאדם עד אברהם ויהודה ודוד עד אמו ייחוסו • אבל לוקאש דבר ייחוסו מן יוסף אביו עד אדם הראשון אביך¹.

צדיית מרקוש ויוחנא הוא יואניש לא הזכירו אבות ולא יחס אבל אומרים כי רוח הקדש עברה בדבר המלאך אשר רחש ואמר לה שישי ושמחי מרים כי ה' עמך בהריונך² • צדקת דבריהם אינו ראוי כי מדבר המלאך נתעברה • אבל שמא בדבריהם בשרה מביאת יוסף אישה להתעברה • או אז מביאת אותו הנואף הרשע הבא עליה בלא רצונה במקום נצרות³ המדינה וממנו נתעברה • ונולד בנה ישו בזמן הורודוס המלך באבוס בר במקום מסתתרה⁴ • וירדו במצרים מרוב פחדם ונתגדל שם בחכמת מצרים ובתלמוד תורה⁵ • אבל בלא איש לא יתכן כי נתעברה • כי לא מצאנו בכל העקרות כזו מאלהיד.

פצו פה בערמה כלל הקדשים האלה להעמיד דת וראשיתו מחכמך • אשר העידו עליו לחזק זו הדת וממעש מכוער ומחדש נקבע ואיך היה נודע הוא לבל חרדי עושך • פשר זו הדת וכלל הכתות שהזכרנו הבל ורעות רוח הם כי מחברים עם הבורא שני ושלישי ורבים כהם • אף איך כבודו נכנס ברחם המטונף כדבריהם ולבש בשר וגוש עפר⁶ וקבל הייסורין והמיתה כאמריהם • ואומרים כל אלה קבל למען לכבוש את השטן שלא יעשה רעות בעולמו שמדיח לבותיהם • וכבר לא כבש כלום כי עד עתה הרעות והחמסים והעושק והגזלות והגנבות וכל דרכי השטן מזונות וניאוף ורציחה וכל שקר וכזב וטומאת לב וחניפות הווים בעולם ביניהם • ולא עוד הלא כתוב השמים ושמי השמים לא יכללוהו⁷ ואיך היה יכול ברחם אוי להם • והם מורים כי

¹ See Qirqisāni, 307, 6 ff. Comp. Matt. i. 1-16; Luke iii. 23-38.

² Neither in Mark nor in John occurs such a manifestation of the angel to Mary; these gospels do not contain the history of Jesus' nativity.

³ Nazareth. Kalir (איכה ישה) in the Ritual of the 9th of Ab) has also ציר: In the New Testament the reading vacillates between Naṣapér and Naṣapár.

⁴ Luke ii. 7.

⁵ Hadassi combines here the narrative of the New Testament about the flight to Egypt (Matt. ii. 13) with the afore-mentioned assumption that Jesus had been a disciple of Egyptian wisdom.

⁶ See Job vii. 5.

⁷ 1 Kings viii. 27.

הכבוד אינו יכול במקום באמרם לבורא אֶכְוִימוֹשׁ¹ הוא וכתוב אתה הוא ה' לבוד².

עוצם דבריהם כאלה וכאלה במלות וחכמתם נבארת • לפני תורת ה' התמימה העומדת לעד³ וננצרת • ואם כבוד מכבוד ה' היה ישו איך נחווה הצולבים ותלוהו על עץ להשמד ולהכרת • וכבר כדבריהם הכבוד אֶפְרִי־רֶכֶתוֹשׁ אֶקְטוֹנְאִיתוֹשׁ⁴ מעניהם לא ינוצח ולא יודע בלבות האדם דמותו וטבע קדושתו ולא עם בשר ודם מתדבק ומתחבר לשרת • וכבר כאלה וכאלה נעשו על ישו לכן הוא בשר ודם כשאר בני אדם וצאצאיהם • אף אין בדבריהם כי אין דין ומשפט ונקמה לעתיד לנפשות אשר מתו מאותם שהאמינו לישו כי הוא יעמוד ויצילם משחיתותיהם • ואיך יוכל בשר ודם לפדות מיד האלהים את המורדים במצותיו והלא כתוב חי אני נאם ה' אלהים אם בן אם בת יצילו ונ⁵ וכתוב ואין מידי מציל⁶ יאמר אלהיך.

כדור פירוש אחינו שכנגדנו רועיך⁷ בוז היא אשר הם מחפאים כי שתי רשויות הם בעולם⁸ • ואברהם אבינו ע"ה יעמוד ויציל לזרעו מיד האלהים מדין ניהנום ויכפר בגללם⁹ • כי כל חייבי תפתה שהם מזרע אברהם בברכת דוד הע"ה כשיברך בשלחן עתיד אשר יעשה האל לצדיקיו ויטעימם תאוותם כשישמעו ברכתן יענו אמן¹⁰ ויעלו משחת בשמחת צדיקיו בעולם • הלא למוד אחד ודרך אחד להנה וכל אלה דברי הבל ורעות רוח לפני חכמת דעתך.

באומים אלה הלא נתנו פתח כל פושע ומורד בה' לעשות פרצה בתאוותו בעולם ואיה הכתוב הנה כתובה לפני לא אחשה כי אם שלמתי ושלמתי על חיקם¹¹ • וכתוב על צדיקיו אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע

¹ That is ἀχώρητος.

² Neh. ix. 6.

³ Ps. xix. 8, 10.

⁴ That is ἀπερίδρακτος, ἀκατανόητος. See Frankl, *Monatsschrift*, 1884, p. 517.

⁵ Ezek. xiv. 20.

⁶ Deut. xxxii. 39.

⁷ See above, p. 436, note 1.

⁸ Hadassi alludes to the Rabbinical doctrine of the מרה הדין and מרה הרהימים. In Rabbinical literature שרי רשויות means the gnostic or manichaeian doctrine of Dualism, and is, of course, combated by the Rabbis themselves.

⁹ See Erubin, 19 a.

¹⁰ See Pesachim, 119 b. At the meal given by God to the pious in the world to come, the blessing is pronounced by David (after Ps. cxvi. 13). Jalkut to Isaiah xxvi. 2 (from a Midrash, cf. Elijahu zûta, c. 20): the power of Amen to rescue from hell.

¹¹ Isa. lxv. 6.

ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו¹. וכתוב לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו². וכתוב אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם³. וכתוב ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם וגו'⁴. וכתוב והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים⁵ לעולמך. נואם מאמרם אם בדבריהם מה בצע כי נשמור משמרת אל: או כי נלך קדורנית⁶ לעבוד ולשרת שם כאל: אם באמן ננצל מכל מרד תאות הנפש מיד המשלם וגואל: שבת המצוה ממצותו והוא הנותן תורה ותורתו בהואל: אף טובו ונקמתו ואיה הכתוב אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו⁷ וכתוב או לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו⁸ וגו' וכתוב ויצאו וראו בפני האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר⁹ בעולמך.

לצוות תורתו ובריתו של אלהים אם כן הבל הבלים. בוז פירוש המפרשים וממללים: אם ישמור איש ואם לא ישמור באמן ינצל מנקמה וחבלים. מה לנו לשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלהינו כאשר צונו וצדקה תהיה לנו מאל אלים. וכזאת נהיה גם בעמי הארצות וכמשפחות האדמה בכל טומאות וגלולים. וכתוב והעולה על רוחכם היה לא תהיה וגו'¹⁰ וכתוב זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל¹¹ עמך. מעונה אלהי קדם¹² ואכן יש אלהים בישראל. ועל כל אלה תורה שם בישראל: כי לא אלמן ישראל ויהודה מאלהיו¹³ לחבוש לנשברי לב לקרוא לשבויים דרור ולאסורים פקח קוח¹⁴ הגואל. והוא מהשנא עדניא וחמניא מהעדי מלכין ומהקים מלכין¹⁵ ועושה רצון כל שואל. לכל אשר יקראוהו באמת להנאל הוא ימלוך לעולם ועד על מורדיו ועל בניין אריאל. ככתוב אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם¹⁶ וכתוב אסוף אאסוף כלך קבץ אקבץ שארית ישראל¹⁷. וכתוב לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליך¹⁸.

לכן אין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה'¹⁹. חכם לבב ואמיץ כח מי הקשה אליו וישלם²⁰ ממנאצי אלהי. וכתוב מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי

¹ Mal. iii. 16.

² Jer. xxxii. 19.

³ Dan. xii. 2.

⁴ Mal. iii. 21.

⁵ Dan. xii. 3.

⁶ See Mal. iii. 14.

⁷ Isa. iii. 10.

⁸ Isa. iii. 11.

⁹ Isa. lxvi. 24.

¹⁰ Ezek. xx. 32.

¹¹ Mal. iii. 22.

¹² Deut. xxxiii. 27.

¹³ Jer. li. 5.

¹⁴ Isa. lxi. 1.

¹⁵ Dan. ii. 21.

¹⁶ Ezek. xx. 33.

¹⁷ Micah ii. 12.

¹⁸ Jer. xxxii. 19.

¹⁹ Prov. xxi. 30.

²⁰ Job ix. 4.

הוא¹ וכתוב אנכי אנכי ה' ואין מבלעדי מושע אנכי הגדתי והושעתי
והשמעתי ואין בכם זר ואתם עדי² • ונאמר ואנכי היודע ועד³ אמר אלהיך.

As already mentioned, the other letters of this alphabet, till the end, appear in the edited copy, appended as a conclusion of the 98th alphabet. In the Vienna manuscript the next section, letter כ, commences with the words בן בואת יחרד כל איש ויתר לבו ממקומו. In the printed copy, where the omission commences at the middle of the letter כ of the 98th alphabet, this section is given as the conclusion of the section כ, with the alteration of בן בואת into לואת, in order to make the phrase more consonant with the Biblical source, Job xxxvii. 1.

* * * * *

That which gives the controversy of Jehudah Hadassi, published here for the first time⁴, a character of its own, consists in the combination of his attacks upon Christianity with those upon Rabbinical Judaism. In an original way, he considers the arbitrary interpretation of the scriptures applied by the Christian commentators in the interest of their dogmas as a counterpart of the freedom of the Agadic interpretation of the Bible against the Masoretic reading of the text (alphabet 98, section ט). From an Agadic legend about the future world he draws the inference, that the Rabbanites attribute more power to a single Amen, than to the fulfilment of the religious law, and that they therefore are in this case in touch with Christian notions (alphabet 100, sections ט, נ). He goes even so far as to attribute to the Rabbanites a turbid notion of the unity of God, applying to the doctrine of the attribute of divine mercy and of divine justice the very expression used by the Rabbis in combating the gnostic doctrine of Dualism (see above, p. 441, note 8). Those sections

¹ Job xli. 3.

² Isa. xliii. 11, 12.

³ Jer. xxix. 23.

⁴ The late P. F. Frankl had the intention to edit these sections of the *Eshkol Hakkofer*. See *Monatsschrift*, 1884, p. 517. Steinschneider, *Polemische und Apologetische Litteratur*, p. 352.

also, in which Christianity and Islam are together the subject of his controversy (alphabet 99, sections 1, 1), claim special attention. But, apart from this, the polemical passage contains a number of interesting items, a portion of which only I have pointed out in my notes. Some of the former are not quite clear; but on the whole, Hadassi's expositions, once they are dissolved from their peculiar rhymed form and its consequent distortions, can be followed without trouble. This piece of polemical literature deserves to occupy a place in the history of Jewish controversy against Christianity, both on account of the extracts it produces from older sources (Joseph Albasir and Qirqisani) and its general contents. It is remarkable that this class of literature owes its last great product to another Karaite, Isaac Troki (*Chizzuk Emuna*, 1594). The controversy, in the form as given by Hadassi, belongs to history. One of the editors of the *JEWISH QUARTERLY REVIEW* has only recently given an example (*J. Q. R.*, VIII, p. 193), full of candour and learning, how it is possible for modern Judaism to deal with Christianity without the unenjoyable harshness of the old controversialists.

W. BACHER.

BUDAPEST, *January*, 1896.